

eudaimonismus, etikájának determinismusa és intellectualis indeter-
minismusa, államtanának constitutionalismusa. Az eszmék egységes
logikai kifejezésének hiányát Locke sajátos életviszonyai és gondol-
kodásának történeti kifejlődése magyarázza meg; pädagogiája formális
vonatkozásaiban befejezetlen. (86. l.)

Az ötödik rész (81—125) értékes kritikai megjegyzéseket tartal-
maz, melyből megtudjuk, hogy Locke könyve az újkor jellemének első
képviselője, összekötő kapocs Comenius és a *philanthropisták* közt.
A középkori békókból kiszabadult *ujkori nevelés első törvénykönyve*,
szerzője pedig mint az ész vallásának harczosa és a független philosophia
apostola méltán nevezetik a modern kor vezető elméjének. A szerző
szerint nála találjuk az *első kísérletet a pädagogiának a lélektanra és*
erkölcsstanra való helyezésére. Persze ezt csak akkor mondhatja, ha
Vives Lajos humanista ez irányu úttörő munkásságát nem veszi tekin-
tetbe.

BIHARI F. IMMÁNUEL.

- a) **Die gesundheitliche Überwachung der Schulen.** Ein Beitrag
zur Lösung der Schularztfrage, von Hans Suck, ordentlicher Lehrer an
der Sophienschule zu Berlin. Hamburg und Leipzig. Verlag von Leo-
pold Voss. 1899.
- b) **Hygienische Schulreform.** Ein Wort an die Gebildeten aller Stände,
von Professor Dr. med. u. phil. H. Griesbach; Megjelent ugyanott.

Az iskola egészségügyével foglalkozik ama két művecske, melynek
cízmeit a cikk élére állítottuk. Mind a két művecske nemcsak a szak-
férfiaknak szól, hanem minden művelt emberhez fordul.

Az első az iskolaorvosi intézmény reformjával foglalkozik, mely tud-
valevőleg éppen most nálunk is napirenden van.

Nálunk azonban eddig csak az állami középiskolákban alkalmaztak
iskolai orvosokat, de ép úgy kívánatos volna ilyeneket — mint ezt tény-
leg Német-, Francia- és Svédország megtette — a népiskolákban is al-
kalmazni.

Szerzőnk rövid visszapillantást vet az iskolai orvosi intézmény
létrejöttének történetére és kimutatja, hogy ez intézményt először az
1869-ik évben Innsbruckban tartott természettudományi közgyűlésen
hozták szóba, de legbehatóbban tárgyalták a genfi 1882 évben tartott
nemzetközi pädagogiai gyűlésen, hol Cohn Ármin, a híres orvos, referá-
lása mellett e kérdés fölött igen élénk diskussio fejlődött.

Igen fontos kérdés már most az, miképp végezze az iskolai orvos
fontos functióit. Tudvalevőleg nálunk a középiskolai orvostól — a csekély
tiszteteldjéért — olyan sokat követelnek, hogy ha ez mind elvégezné az

előírt teendőket, minden idejét csak az illető iskolának kellene szentelnie.

Párisban az illető orvos egyszer látogatja meg az iskolákat, és csak ama növendékeket veszi alapos vizsgálat alá, kiket az illető tanító gyanusnak tart.

Csehországban és Hollandiában a járásorvos kötelessége hetenként az iskolákat megvizsgálni.

Svájcban és Németországban havonként látogat el az iskolaorvos és itt körülbelül 4000 növendék áll ellenőrzése alatt. A növendékek így nagy száma mellett könnyen érthető, hogy az ellenőrzés igen bajos. Szerzőnk véleménye szerint, mivel a most ecsetelt módszer nem mutatkozik célhozvezetőnek, az ellenőrzést az iskolaorvosnak meg kell osztania a tanítóval.

E célból Suck a következő eljárást ajánlja: A tanév elején úgynevezett egészségi lajstromok (Gesundheitslisten) létesítendőek a néptanítók által.

Az ilyen egészségi lajstromok a következő rovatokból állnának: 1. Az illető tanuló neve; 2. testmagassága; 3. általános testi állapotának megvizsgálása, mely alkalommal különösen a szem és fül megvizsgálandó; 4. az év betegségi esetei (ezt már persze csak az év végén lehet beiktatni).

Hogy pedig a tanítók e táblákat elkészíthessék, arról is kell gondoskodni, hogy a néptanítók a legelterjedtebb nép-, ragályos vagy fertőző betegségek megismerését elsajátítsák. Mellesleg megjegyzem, hogy nálunk ez könnyen keresztül is vihető, mert tanítóképző intézeteinkben az egészségtan a rendes tantárgyakhoz tartozik.

E mellett szerzőnk azt az eljárást is ajánlja, mely az oláh népiskolákban divik, t. i. minden osztályban fali abroszok függenek, melyen a legelterjedtebb gyermekbetegségek nevei, az inkubatio ideje, a betegség szimptomái, és a fertőztetés ideje ki van tüntetve.

Ez előbb említett eljárással az iskolaorvos teendője igen egyszerűsítettik, a mennyiben a tanítótól megállapított egészségi lista alapján az iskolaorvos a növendékek egészségére vonatkozó képet már készen fogja találni. Az iskolaorvosnak nem lesz más feladata, mint ama növendékeket különös figyelemmel kísérni, kiket a tanító, vagy ő maga bizonyos okoknál fogva gyanusnak tart.

Ép úgy az iskola egészségügyével foglalkozik dr. *Griesbach művecskéje* is.*

Szerzőnk kimutatja számos saját praxisából merített példa alapján, hogy az idegesség számos faja, mint ideges főfájás, a homlokban érzett,

* Időközben megjelent magyar fordításban is. L. a Beküldött Könyvek jegyzékét.

nyomás, szédülés, fülzúgás, a szemhéj rezgése, neurasthenia, hyperidrosis (az izzadás nagy bősége) a tanulók túlterheltségére vezethető vissza. Különösen a gymnasium ellen fordul, melynek egyoldalú tanításmódjához létre a tanulók kimerültségét. Azért szerző híve a Németországban már annyira népszerűvé vált reálgymnasiumoknak, mert ő úgy van meggyőződve, hogy a régi nyelvek a gyógyászat, természettudományok, technika és világgözlekedés nagy lendületéhez semmivel sem járultak, és ezért Griesbach a túlterhelés okát főleg a gymnasiumokban keresi, mert ezen intézetekben nincs meg ama változás, mely a régi nyelvek okozta túlterheltségtől megmentené a tanulókat.

Szerzőnk nagy barátja a kizárólagos délelőtti egyhuzamban való tanításnak,* de különösen az ellen kel ki, hogy a tornaórát két rendszeres tanítási óra közé ékeljék.

Griesbach több rendbeli reformtervet ajánl, melyek közül azonban nem mindannyi helyeselhető és keresztülvihető. tj.

Válasz Vángel Jenő és Seemayer Villibald uraknak a «Nagy Képes Természetrájk»-ról írott bírálatom válaszára.

A «Nagy Képes Természetrájk» nem érdemli ugyan meg, hogy e folyóirat helyet pazaroljon reá, — de Vángel és Seemayer urak választás szó nélkül nem hagyhatom.

Válaszukban egyetlen egy szóval sem czáfolták meg állításaimat, sőt maguk megerősítették.

Azt állítottam, hogy e könyv szégyen, mert egy rossz, ötödrendű német könyvnek átdolgozása, lefordítása. S mi a t. átdolgozó, fordító vagy nem tudom micsoda minőségű uraknak a válasza: *«Azt készségesen elismerjük, hogy ez nem a legjelesebb német összefoglaló természetrájk munkák közé tartozik, de ötödrangúságát határozottan tagadjuk.»* Denique a t. urak saját beismerésük szerint nem jeles munkának átdolgozását, fordítását kívánták a magyar művelt közönség kezébe adni. Hát ez nagyon súlyos önvád. Hogy ez a munka harmadrendű-e, avagy ötödrendű, az teljesen irrelevans. Nem fűznék több reflexiót hozzá, ha az

* Mindenesetre érdekes dolog, hogy egészségi szempontból ajánlja egy orvos az egyhuzamban való tanítást, holott sokunknak az a nézete, hogy 4—5 órás tanítás egy folytában a legidegrontóbb dolog tanulóra, tanítóra egyaránt. Ez egyik legfontosabb kérdése az iskolai rendtartásnak s éppen azért szükséges volna komolyan hozzá látni a megoldáshoz s nem bizni a döntést csupán az egyéni ítéletekre, annyival inkább, mert a kérdés olyan természetű, hogy kísérletileg is hozzá lehet férni. Szerkesztő.